

Да рисуваш книга

Милена Вълнарова е родена и работи в София. Завършила е специалност „Илюстрация и художествено оформление на книгата“ в НХА и „Печатни техники“ в *Schule für Gestaltung*, Базел. Работи в различни сфери на графичния дизайн. Има няколко международни награди и няма свободно време.

Милена Вълнарова, Люба Халева и Дамян Дамянов за отношението си към книгите и работата по тях, за традициите в илюстрацията и изкуството на оформлението

Те създават лицата на книгите. Най-често в един образ успяват да синтезират важното за текста. Или пък да провокират читателя да го открие сам. Да го накарат да е любопитен, да е търсач на онова, което започва само от една корица. Разговор с трима художници, благодарение на които много от книгите, които сме прочели и ще прочетем, остават в сърцата ни с чудесно намерената симбиоза между съдържание и образи. Люба Халева, Милена Вълнарова и Дамян Дамянов лично за мен са сред художниците, които промениха изкуството на оформлението на книгите и на чиято работа искрено се възхищавам.

Кое е най-важното качество, което трябва да притежава една корица, за да кажем, че е добра?

Да е адекватна на съдържанието.

Успявате ли да гледате на една книга само като читател, а не като художник?

В повечето случаи. Напоследък попадам на книги, които ми стават много близки или са ми любими. Избягвам да се „закачам“ за „атрактивни“ от визуална гледна точка описания.

Какво най-важно според вас трябва да отразява корицата на една книга и оформлението ѝ?

Съдържанието и емоцията, които книгата носи. Не на последно място, и характера на издателството.

Какво мислите за днешното състояние на българската илюстрация и оформлението на книги?

Във възход са. Ако ги сравним със състоянието през 90-те години, това са два различни свята и днешният е прекрасен.

Винаги ли можете да избирате книгата, върху която да работите? А кога отказвате предложение?

Доверявам се на избора на издателите, с които работя. Когато разбирам, че е трябвало да откажа, обикновено е късно. За щастие не се случва често.

По-лесно ли е да се работи над книги за деца? Каква е разликата?

Напротив, отговорността е много по-голяма. Децата са в процес на развиване на своите виждания за естетика, абстракции, метафори и е важно да не им вредим.

Ако трябва да изберете една ваша корица, една книга, върху която сте работили, коя ще е тя?

„Левиатан“ на Томас Хобс.

Какво четете в момента?

Дипломната работа на Георги Бъчваров, студент в Магрид.

А над какво работите?

Над няколко корици на любими автори и над цялостното оформление на едно много обемно издание. И над още трийсетина неща, които не са книги.

Милена Вълнарова

Да започнем с традициите у нас в изкуството на оформлението. Кои са хората, от които сте се учили?

Има традиции, разбира се. Винаги е имало хора, които разбират с какво се занимават. Армин Хофман, Волфганг Вайнгарт, Дейвид Карсън, Исидро Перер...

Четете ли задълбочено книгата, върху която ви предстои да работите?

Да. Важно е.

До каква степен за вас е важен и авторът? Общувате ли с авторите – ако са съвременни, разбира се, при работата си върху една книга?

Редките ми срещи със съвременни автори са от нещата, заради които човек си струва да прави това.

Люба Халева

Има ли традиции у нас изкуството на оформлението? Кои са хората, от които сте се учили?

Традиции има безспорно, особено ако разглеждаме работата на оформителите преди 1989 г. За съжаление следва един дълъг период, в който по много причини, включително и заради промяната на самата технология на книгоиздаването, се появяваха книги със съмнително качество на оформлението. Тези трудности отдавна са надмогнати. Днес заради достъпа до информация българският илюстратор вече има възможност да съпоставя работата си в много широки граници, което е стимулиращо.

Четете ли задълбочено книгата, върху която ви предстои да работите?

Преди време четох интервю с утвърден на Запад оформител на книги, който работи за престижни издателства. Той споделя, че процесът понякога е доста стресиращ, налагало се например да мисли корица, а все още да не е направен избор за заглавие на самата книга. Друг път изобщо не разполага с време да чете цялата книга, а за ориентир му служат кратки откъси от нея или анотации. Всичко това не е поради немарливост, а заради динамиката на книгоиздаването. Професионализмът понякога значи да направиш добра корица, без да си чел книгата от край до край. За добро или лошо, степента на натоварване в моята работа е такава, че все пак имам възможност да прочета книгата, а и времето, спестено от четене, след това неминуемо изразходвам в по-дълго колебание. Когато сроковете са кратки, четенето повече прилича на препускане в преследване на конкретен обобщаващ образ. Случва се той да се появява ненаатрапчиво из целия текст, сякаш самият автор подсказва кое изображение би било най-подходящо. Не е възможно да се уловят тези детайли, ако се прескочи четенето.

Какво най-важно трябва да отразява оформлението на една книга?

В идеалния случай оформлението трябва да се свързва с конкретната книга и

най-добрите. Но българските илюстратори и издатели все още нямат възможност да експериментират достатъчно с възможностите, които дава съвременната полиграфия, по чисто финансови причини. Все повече млади художници завършват образованието си в чужбина, работят паралелно за български и чужди издателства, което прави визуално българската книга конкурентна и част от глобалното развитие на илюстрацията. При всички тези ползи обаче има и тенденция на размиване на характерните отлики на отделните школи в книжното оформление.

Винаги ли можете да избирате книгата, върху която да работите?

По-скоро става дума за взаимен избор между издател и художник. Бих отказала предложение, в което не мога да участвам творчески. Когато авторът предварително е намислил книгата и визуално, а аз изпълнявам ролята на негова ръка.

Ако трябва да изберете една книга, върху която сте работили, коя ще е тя?

Люба Халева завършва специалност „Плакат и визуални комуникации“ в НХА при проф. Иван Газдов. През 2015 г. получава наградата „Христо Г. Данов“ в категорията „Изкуство на книгата“. Книгата „Весел гъделичкаш смях“ от Маргарит Минков на „Жанет 45“ с неин графичен дизайн получава приза *Златен лъв* за най-добър издателски проект за 2016 г.

с никоя друга. Тогава работата е свършена добре.

Какво мислите за днешното състояние на българската илюстрация и оформлението на книги?

Нивото на българската илюстрация е добро. Няма ги бариерите от миналото, технологията на правене на книги е една и съща навсякъде по света, лесно можем да проследим работата на

Трудно ще избира една, но при всички случаи ще избира тези, чрез които съм преодоляла някаква трудност, направила съм експеримент и дори резултатът да не е добър в конкретния случай, процесът е довел до промяна в следващите ми работи.

Какво четете в момента?

Чета и работя по оформлението на сборник с поезията на Мария Вирхов.

Дамян Дамянов

Има ли традиции у нас изкуството на оформлението? Кои са хората, от които сте се учили?

Книгата има своите здрави корени в българското изобразително изкуство. Няма да е преувеличено, ако кажа, че в тази сфера сме имали художници на световно ниво, а може би няма да е и твърде смело да го твърдя с днешна дата. Ще маркирам само имената на някои от големите – Борис Ангелушев, Александър Поплилов, Александър Денков, малко по-късно Любен Зигаров, Стефан Груев, още по-късно Яна Левиева... Със сигурност пропускам някое важно име, но това е само доказателство, че списъкът е доста по-дълъг.

Никой от тях не е бил мой учител в прекия смисъл на думата, но смятам, че съм имал късмета да срещна добри художници и отгадени преподаватели първо в Художествената гимназия, а след това и в Академията. От някои от тях съм научил много както по отношение на така да се каже, „занаятчийската част“ от професията, така и много от онова, което може да бъде обобщено като *lege artis*.

Как се осъществява процесът по оформлението на една книга?

В моя случай, вероятно защото минавам за нещо като „класически възпитаник“, Всичко започва със сурова рисунка, награскана в тефтер. След това предстои работа по трансформация на тази рисунка, като подбирям различни изразни средства в зависимост от книгата, като през цялото време се ръководя от текста. Понякога обаче рисунката на *prima vista* може да остане базата, върху която да се построи останалото и почти да няма технически изменения или подобрения. По този начин свежестта и непосредственият първоначален импулс се запазват и това има огромна роля във възприемането на изображението.

Кое е най-важното качество, което трябва да притежава една корица, за да кажем, че е добра?

Моето веруе е, че корицата на книгата трябва да предава някаква идея, която да посади в ума на обичащите книгата. Тя трябва да рисува върху литературната канава по естетичен начин, който не само да печели читателите, но и да предизвиква тяхното въображение, да провокира отношение.

Четете ли задълбочено книгата, върху която ви предстои да работите?

При определени книги и автори „дълбокото“ четене е повече от нужно за постигането на добра корица. При такова четене е твърде вероятно визуалната интерпретация да е доста неочаквана, понякога изненадваща, но пък да е отлично решение. Излишно е да казвам, че не всеки текст трябва да бъде четен буква по буква, за да се намери това решение в подмолите на езика. Начините на четене са различни, точно каквито са и книгите.

До каква степен за вас е важен и авторът? Общувайте ли със съвременните автори при работата си върху техните книги?

Наскоро един колега се пошегува, че в работата по издаването на книга от

български автор правенето на корицата заема до/около 50 % от времето. Причината е, че непосредственият контакт, който много автори имат с художника, е предпоставка да упражняват контрол по време на целия процес. Или поне са длъжни да опитат. Не е изненадващо и непременно осъдително, че много от тях имат изисквания към това как ще изглежда вече отпечатаното им произведение. В издателските договори с чуждоезичните автори пък почти винаги има клауза, според която авторът или носителят на авторските права трябва да одобри проекта за корица. И това невинаги се случва от раз, дори когато съм бил убеден, че моето предложение е прекрасно и безкомпромисно.

Какво най-важно според вас трябва да отразяват корицата на една книга и оформлението ѝ?

На първо място – корицата на книгата и оформлението ѝ са произведение по произведението. А текстът е в някакъв жанр, използвана е определена лексика, стил, внушения, сюжет, герои и т.н. В текста няма преки

инструкции как да изглежда корицата, но тя би следвало да бъде негова визуална интерпретация и есенция. Ще дам популярен музикален пример – Й. С. Бах композира някакъв концерт, написва го на нотен лист, а след това пианистът Глен Гулд го изпълнява по свой специфичен начин. Бах не е указал как трябва да се случва това. Не е изключено дори да не би одобрил прочитата на Гулд. Но пианистът е този, който предава едно или друго внушение на творбата.

А успявате ли да гледате на една книга само като читател, а не като художник?

Да, нямам никакъв проблем да чета добра книга, абстрахирайки се, но все пак леко „оплювайки“ лошото ѝ оформление, случвало ми се е неведнъж. Минималните изисквания, разбира се, са по отношение на типографията – тя трябва преди всичко да обслужва текста и да направи четенето приятно, а не претендирано или мъчително занимание.

Какво мислите за днешното състояние на българската илюстрация и оформлението на книги?

След няколко мъчителни години, през които на това поле се вихреха предимно компютърно образовани, но графично неграмотни дизайнери, пластовете като че ли се понаместиха. Работата на редица колеги доказва, че българската книга днес стои добре на фона на световните тенденции и визуални търсения. Няма да споменавам конкретни имена не защото са безброй, а защото не би било честно да пропусна някого. Всеки от тези колеги обаче държи летвата високо и останалите би следвало да са благодарни за средата, в която работят, и нивото, по което се мерят.

Винаги ли можете да избирате книгата, върху която да работите? Кога отказвате предложение?

Да, винаги мога да откажа книга и това е нещо като извоювано право, което идва с годините натрупан

Дамян Дамянов работи в областта на книгата, илюстрацията, плаката, комикса, калиграфията и др. Автор на множество корици, филателни издания, художник на литературното списание „Текстил“, както и на авторския типографски проект „Под езика“. Преподава в НБУ.

опит. Отказвам предложение, когато например съм претоварен, тоест това е и нещо, което винаги мога да използвам като довод. Въздържа се, когато не са ми интересни темата, жанрът, не ми допада езикът на автора и пр. Тогава предпочитам да не

Това е най-трудният въпрос, който можете да ми зададете. Удобният отговор е: книгата, която предстои да направя може би всеки момент. Гледайки в услужливата памет на компютъра си, често виждам не толкова успехите, колкото недостатъците, върху които бих искал да работя. И все пак, ако кажа: сборникът с разкази „Метаморфозата“ на Франц Кафка, ще съм близо.

Какво четете в момента?

Току-що приключих ръкописа на чудесния нов роман на Алек Попов, с когото вече интензивно обсъждаме корицата. Също така препрочитам „Животът. Начин на употреба“ от Жорж Перек, сигурно защото в момента съм в Париж, а именно тук е ситуирано действието на този гениален роман пъзел. За почитателите на класическата постмодерна творба ще кажа, че нито улицата, нито сградата, за чиито обитатели авторът ни разказва безброй шеметни истории, не съществуват в действителност.

А над какво работите?

Приоритет в списъка е луксозен двутомник, събиращ всички, наистина всички разкази, написани от Кърт Вонегът. Приключвам и калиграфската работа по българското издание на нашумялата в Обединеното кралство книга „Момчето, къртицата, лисицата и конят“, а също работя и по театрален плакат за спектакъла „Опашката“ по романа на Захари Карабашлиев, с режисьор Явор Гърдев. Останалото е безпорядък от авторски рисунки и лични проекти, всеки от които чака сакралния си момент на реализация и повече публичност.

включвам книгата в портфолиото си, защото гледам на всичко това като много повече от препитание. Нарисуваното, както и написаното остават – понякога за добро, друг път не толкова.

Ако трябва да изберете една ваша корица, една книга, върху която сте работили, коя ще е тя?